

Проф. др Бранко Мораит

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

О ПРЕДНАЦРТУ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У раду се анализирају одредбе Друге књиге Преднацрта Грађанског законика Републике Србије, о облигацијама. Посебну пажњу смо посветили институту кривице за проузроковану штету, повредама заштићених права личности и правди као мјерицу за досуђивање накнаде нематеријалне штете.

Кључне ријечи: Кодификација; Кривица; Проузроковање штете.

1. УВОД

Када разматрамо тему о традицији права и његовим промјенама не можемо заобићи најзначајније промјене које се дешавају у области грађанског права у постјугословенским земљама. Нашој пажњи не може измаћи замашан кодификаторски рад у Републици Србији, израда Преднацрта Грађанског законика. Овај кодификаторски подухват извела је радна група окупљена око оснивача и водитеља Копаоничке школе природног права, академика проф. др Слободана Перовића, који нас је недавно напустио. Управо као спомен на овог највећег савременог правника цивилисту на овим просторима, посвећујемо ово излагање.

Влада Републике Србије објавила је, посредством Комисије за израду Грађанског законика, 2008. године Преднацрт Друге књиге Грађанског законика Републике Србије која носи наслов Облигациони односи.¹ Комисија за израду Грађанског законика Републике Србије формирана је 2006. године са задатком да кодификује грађанско право и изради Грађански законик.

У уводним напоменама, уз Преднацрт ГЗРС наведени су разлози потребе доношења Грађанског законика Републике Србије. Као први разлог јесте успостављање прекинутог континуитета важења Грађанског зако-

Бранко Мораит, *brankomoraitbm@gmail.com*.

¹ У даљем тексту: Преднацрт ГЗРС и број странице.

ника донесеног 1844. године. Овај разлог је заснован у самом феномену права. Карл Ларенз је право окарактерисао као веома сложен феномен, који се не може редукovati на скуп правила јер, иако је право скуп правила, парафразирајући К. Ларенза, оно се исказује на различитим нивоима културе, стварности и облицима повезаности: „Као језик, литература, умјетност, али и држава или правна цивилизација, право припада широкој области људског стваралаштва; право је посебан дио свијета, који је у својству човјеку и само њему“.² Српски грађански законик из 1844. године важио је пуних сто година, све до 1946. године, када је изгубио правну снагу под ударом „револуционарне силе“.³ Редактори Преднацрта ГЗРС сматрају да је данашња Србија у задоцњењу, у односу на друге земље из европске породице права, јер још није извршила кодификацију грађанског законодавства, а да јој историјске прилике, постојеће стање законодавства у области грађанскоправних односа, развијена судска пракса и правна теорија те неспоран уставни основ то омогућавају.

2. О КОДИФИКАЦИЈАМА УОПШТЕ

Неспорно је да се под европском породицом права подразумева европско-континентални систем права који се означава и као „римско-германски“ или „цивилно право“ за разлику од англосаксонског односно „*common law* система“ права. Правни историчари предлажу да се европско-континентални систем права означава као „римско-византијско-германска породица права“ или „грчко-римско-германска породица права“ као реакција на занемаривање или негирање од стране европског запада свега што носи жиг „византијско“.⁴ Чини се да конвергенцију римско-германског система права са византијским правом престиже убрзана хармонизација и унификација не само латинских и германских правних поредака него и англосаксонског система права. Предлаже се и нови назив, заједнички за англосаксонски и римско-германски систем права, „западни или атлантски систем права“.⁵

У овом смислу су и опредјељења редактора Преднацрта ГЗРС, који као метод којим ће се служити приликом проналажења одговарајућих законских рјешења у будућој кодификацији предвиђају да ће постојећа законска рјешења грађанског законодавства усагласити са рјешењима ратификованих конвенција и међународним стандарима и правом Европске уније.

² Б. Кошутић, *Увод у велике правне системе данашњице*, ЈПСЛ СРЈ, Београд 2002, 24.

³ *Ibid.*, 25.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*, 23.

Као слједећи разлог опредјељења за кодификацију грађанског права у Републици Србији редактори Преднацрта ГЗРС наводе да је кодификаторски рад у области грађанскоправних односа допринос богатству правне заједнице и стабилности правних установа у њој. Практично сви субјекти права, грађани и правна лица, добиће на једном мјесту корпус свих грађанских субјективних права.⁶

Као метод кодификације посебно се апострофира европска правна традиција по којој су све кодификације приватног права на европском континенту биле прожете тековинама правне науке. Ова констатација се допуњује методолошким упутством по коме кодификација не затвара токове даљој еволуцији грађанског права и стално усавршавање савременог правног поретка у цјелини, напротив, ту еволуцију управо подстиче.

Овдје се можемо запитати, да ли се овим напушта полувјековна традиција до сада систематизованог грађанског законодавства која је трасирала пут развоја југословенског приватног права организованог према гранама права. Тако је и грађанско законодавство, с обзиром на предмет регулисања, изградило посебне законе из области стварног, облигационог, насљедног, породичног и статусног права. Редактори кодификације не образлажу посебно да ли је специјализација југословенског грађанског права била погрешан пут или је одговарала развоју права које прати друштвени развој и општу тенденцију пренормираности друштвених односа односно избора адекватних норми за посебне предмете регулисања.

Наше је мишљење да редактори кодификације морају измирити двије супротстављене тежње: с једне стране, стварања једног чврстог законодавног оквира цјелокупних грађанскоправних односа и с друге стране, стварања услова да се кодификација не претвори у препреку даљем развоју права, његовом конзервативизму, а посебно да не нашкоди развоју аутономног права привредних субјеката, које се стално мијења.

Историја нас учи да је кодификација чедо универзитета. Заступници кодификације истичу да је она модел права у сагласности са правдом и потребама друштва свога времена. Кодификација је свој ослонац нашла у рационалној теорији природног права, по којој је људски разум способан да из општих принципа извуче цјелокупну садржину универзалног, вјечног и непромјењивог природног права, а да носиоци законодавне власти то треба да признају, уобличе и промулгирају кроз један законодавни акт.

Током XVII и XVIII вијека кодификација је у пуном замаху те се правне норме обликују према нацртима универзитетских професора и озакоњују у позитивно право.

⁶ Преднацрт ГЗРС, 4.

Кодификација је техника израде законских аката која омогућава да се систематски и свеобухватно уреди читава област друштвених односа. Због тога се и кодификаторски законици од стране систематизатора права проглашавају за правне области а унутар њих се врши подјела на поједине гране права. Основна подјела права се тако врши на област приватног и област јавног права. Вјерујемо да је оваква подјела, у практичном смислу, неизводљива те је немогуће данас у потпуности извршити кодификацију по тој основној оси подјеле правног система. Једино је могуће грађанско право, схваћено као правна област, без подјеле на гране права, као што је до сада чињено и данашње стање система грађанског права у постјугословенским земљама, кодификовати као једну системску цјелину.

У прилог овоме добро се подсејетити првобитне идеје европских кодификатора права, школе глосатора и постглосатора, који су вјеровали да стварају право са универзалним важењем, за примјену у судовима свих држава, али су се разочарано повукли када су утврдили да кодификације националних држава нарушавају јединство европско-континенталног (римско-германског) система права кроз појаву законодавног национализма и позитивизма. Умјесто озакоњења универзалног природног права, кодификацијом је само укинут правни партикуларизам у јединственој националној држави и створено јединствено национално право.⁷

С обзиром на овакву своју улогу иза кодификације стоје и државотворни разлози којима се, на политичком нивоу, потврђује и учвршћује државотворност нације.

3. О САДЖАЈУ ПРЕДНАЦРТА ГЗРС

Друга књига Преднацрта ГЗРС обухвата облигационе односе (облигације). Ова књига је и најобимнија у цијелој кодификацији. Њена структура се унеколико разликује од структуре важећег закона о облигационим односима.

Поред „основних начела“, део први Друге књиге садржи одредбе о изворима облигација, тј., уговор, проузроковање штете, стицање без основа, пословодство без налога, једностране изјаве воље и хартије од вредности. Део други Друге књиге садржи дејство облигација, трећи дио престанак обавеза, четврти дио разне врсте обавеза а пети дио измјену субјеката облигација, шести дио уговоре а седми банкарске послове.

Како је навео професор Орлић у Есеју о кривици (у грађанском праву),⁸ на актуелности поново добија преиспитивање правног наслеђа фе-

⁷ Б. Кошутин, 53.

⁸ М. Орлић, *Есеј о кривици*, Београд – децембар 2008 (шапирографисано). – „У промењеним друштвеним односима после Другог светског рата један од најважнијих

деративне Југославије. Као што се дешавало и након Другог свјетског рата слично се дешава и данас, приликом настанка текста Преднацрта ГЗРС, али у садашњим условима приступа се преиспитивању правног наслеђа Југославије и успостављања нових правила која су, могуће, требало да важе и у претходном периоду на тлу Југославије, а нису прихваћена због утицаја идеолошко политичких арбитара оног времена.

Редактори Преднацрта ГЗРС, у Другој књизи, коју су изложили суду јавности, покушали су да надокнаде пропуштено вријеме и да уређење облигационих односа што више приближе изворнику, југословенском Закону о облигационим односима произашлом из Скице за законик о облигацијама и уговорима професора Михаила Константиновића, и да искористе прилику, текст Закона о облигационим односима осавремене измјенама и допунама које својевремено није могао партиципирати славни аутор Скице.

Редактори Преднацрта ГЗРС, у „уводним напоменама“ истичу да су у текст унијели *дефиниције најважнијих правних института*, као што су: *облигациони односи, привредни уговори, кривица, штета, опасне ствари, опасне дјелатности и битне повреде уговора*.

Регулисани су уговори који до сада нису били законом уређени, као што су: *поклон, послуга, ортаклук, уговорни секвестар, продаја са правом откупа и уговор о сарадњи у пољопривреди*.

Именовани су нови уговори из каталога уговора аутономног привредног права: *уговор о франшизингу, факторингу, форфетингу, уговор о дистрибуцији, издавачки уговор и лизинг*.

На разним мјестима и у различитим институтима облигационих односа *разрађене* су и *допуњене* одредбе о *закључењу уговора, заступању, прокури, преговорима, понуди, предуговору, тумачењу уговора и опционом уговору, дејству промијењених околности* и др.

Знатно су *проширена* рјешења *одговорности за проузроковану штету и право привредних субјеката на новчану накнаду штете и накнаду неимовинске штете због повреде права личности*.

Значајне новине су унијете у материју *хартија од вриједности, испуњење обавеза, компензацију, облигације са више предмета, као и појединих именованих уговора*.

Комисија за кодификацију је упутила позив да се мишљења, сугестије и предлози могу достављати комисији па овај прилог чинимо у том смислу.

политичких и идеолошких захтева односио се на преиспитивање правног наслеђа. Упоредо са тиме постављао се и задатак успостављања нових правила која је требало да важе на тлу Југославије.“

Посебно интересовање усмјеравамо на подручје одговорности за проузроковану штету, јер сматрамо да за то постоје важни разлози, пошто се Комисија определијелила за дефинисање важних правних инсти-тута и њихово законско нормирање.

Говорећи о методи да се закони учине разумљивијим народу, пок. академик Радомир Д. Лукић, је у својим радовима, предлагао: „*Термине треба такође објаснити посебним одредбама Законика који ће садржавати одредбе (дефиниције) термина*“.⁹ Према лексикографској односно енциклопедијској одредници дефиниција (*definitio*) лог. одређење (или одредба) појма, објашњење једног појма другим појмовима, свођење једног појма на друге појмове; то бива назначивање најближег рода (*genus proximum*) тога појма и његове специфичне разлике (*differentia specifica*), тј. специјалних ознака које припадају само ономе појму који треба дефинисати.¹⁰

Дефинисање појмова је метод законске израде којим се, што потпуније и прецизније регулишу правни, у овом случају, облигациони односи, те се тако постиже да се закон састоји из много врло прецизних одредби којима се обухвата скоро све и не оставља никаква слобода субјектима да своје односе сами уређују.¹¹

Поставља се питање да ли је таква методолошка оријентација примјерена код уређивања облигационих односа. Досадашња регулатива уређивања облигационих односа је почивала на методолошким принципима који су полазили од тога да законско регулисање треба бити гипко и еластично, јер се ради о диспозитивним нормама и да странке, у принципу, имају слободу да своје односе уређују саме и другачије од законодавца.

Овакве оцјене о методу регулисања давно су изречене од стране римских правника који су изrekli: „*omnis definitio in iure civili periculosa est*“¹² или „*omnis definitio in lege periculosa*“.¹³

Насупрот методу дефинисања, који је стручно-правнички метод подробног регулисања друштвених односа, конкурише регулисање уз слободу субјектата. Као што истиче академик Лукић, „*народски законици, особито у приватном праву, обично остављају што више простора тзв. аутономији воље субјектата, те им се тако да је већа слобода у сопственом уређивању правних односа, односно оставља се што већи*

⁹ Р. Д. Лукић, *Методологија права*, САНУ, Београд 1977, 199.

¹⁰ М. Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Просвјета, Београд 1954, 219.

¹¹ Р. Д. Лукић, 200.

¹² Sec. Iavolenus – D 50, 17, 202 prema D. Stojčević, A. Romac, *Dicta et regulae iuris*, Savremena administracija, Beograd 1984, O 156.

¹³ Sec. Iavolenus – D 50, 17, 202, *Ibid.*, O 157, 366.

број односа нерегулисан правом, па се у тим не правним односима субјекту крећу потпуно слободно.“ (...) „Метод који томе одговара је употреба што гипкијих одредби, које ће регулисати само главне ствари, а оставити субјектима да у том оквиру могу сами да утврђују појединости. У ту сврху се употребљавају алтернативне и диспозитивне норме као и правни стандарди.“¹⁴ „Народски законици и јесу релативно кратки; стручњачки, пак обухватају и по неколико хиљада параграфа или и више“.¹⁵ Правни појмови који изражавају правне појаве и посебна су творевина права морају бити одређени, прецизни, јасни и лаки за примјену.¹⁶ Право мора да употребљава и гипке појмове, који се могу лако и потпуно прилагодити чињеницама, а то су правни стандарди (нпр. савјесност, пажљивост, правичност и тд.) који за сваки конкретан случај имају другачију конкретну садржину.¹⁷

4. ДЕФИНИСАЊЕ КРИВИЦЕ

Одредба члана 171 Преднацрта ГЗРС замјењује одредбу члана 158 ЗОО тако да, у ставу 1 кривицу одређује као одступање од понашања разумног и пажљивог човјека у датим околностима. У одредби става 2 истог члана Преднацрта ГЗРС *кривица стручњака* се дефинише као *негативно одступање од понашања разумног и пажљивог стручњака у датим околностима*. Редактори Преднацрта ГЗРС овим су реципирали одредбу члана 127 Скице за законик о облигацијама и уговорима професора Михаила Константиновића. Професор Миодраг Орлић овакво законско рјешење карактерише као строже мјерило кривице и на њему заснован концепт субјективне деликтне одговорности. У центар појма кривице ставља се понашање учиниоца штете, а не његов психички однос према том и таквом понашању. Тиме смо добили одређење доњег прага кривице тако да без значаја остају степени кривице односно степеновање кривице. Кривица се одређује као *погрешно поступање*.¹⁸

Професор Миодраг Орлић, у Есеју о кривици, образлаже да је, у грађанском праву, битно утврђивање постојања кривице штетника и то њеног доњег прага. За оштећеног је мање важан степен кривице, јер је за изрицање грађанскоправне санкције, у виду накнаде штете, потребно утврдити да је штетник поступао са најблажим степеном кривице, тј. небрижљиво (*negligentio*).

¹⁴ Р. Д. Лукић, 200.

¹⁵ *Ibid.*, 201.

¹⁶ *Ibid.*, 209.

¹⁷ *Ibid.*, 210.

¹⁸ М. Орлић, 9.

На овај начин улази се у просуђивање кривице *in abstracto*, по објективизованом мјерилу, према *понашању* као спољној манифестацији психичког стања штетника, које се сада потпуно апстрахује. Психичко стање је занемарено у приписивању кривице и мада код штетника постоји психички однос према својој радњи и последици, оно се више неће узимати у разматрање приликом утврђивања постојања кривице као услова и основа грађанскоправне одговорности. Рјешењем из Преднацрта ГЗРС напушта се одредба члана 158 важећег ЗОО, у којем није била дефинисана кривица него се она посредно дефинисала као стање када је *штета проузрокована од стране штетника његовом намјером или непажњом*. Намјера и непажња су психичка стања свијести и воље која се изводе из кривичноправног схватања кривице као умишљаја и нехата.

Поставља се питање: да ли након објективизације кривице можемо и даље оперисати са субјективном теоријом одговорности за проузроковану штету? Професор Орлић одговара да кривица и даље остаје субјективни елемент деликтне одговорности, јер је и даље ријеч о људском понашању а оно је несумњиво субјективни феномен али је мјерило по коме се кривица просуђује објективизирано. Ради се о објективизацији кривице, а не објективне кривице, што би била противрјечност, како закључује професор Орлић.¹⁹

Дефиниција кривице, која се у Преднацрту ГЗРС предлаже, не садржи појам пажљивог човјека. У одредби члана 171 Преднацрта ГЗРС дају се мјерила за оцјењивање да ли је лице које је штету проузроковало криво или не. Ако се понашало како је требало неће се сматрати кривим. Лице се понашало како је требало ако је своје понашање изједначило са понашањем разумног и пажљивог човјека у датим околностима.

Због овога се предложена дефиниција кривице и даље може оквалификовати као правни стандард. Појам достојанственог човјека, према Кантовој дефиницији гласи: „*Достојанствен човјек је онај који не зазира од своје слободе и одговорности, чија савјест не чини уступке и који никада не служи туђим интересима*“. Овај примјер указује да би се требало посветити пажња и дефиницији пажљивог човјека ради комплетирања дефиниције кривице.

По нашем мишљењу, правни појмови имају своје границе које се не могу ширити изван или преко тога, па тако и појам кривице. Таква опасност је одраније позната, јер је у правној теорији долазило до случајева изједначавања кривице и штете, кривице и противправности па до потпуног занемаривања кривице као услова одговорности. Корак у правцу објективизације одговорности, који је могао отићи даље од објективизације кривице, можда је могао да се формулише: „*Ко другоме проузроку-*

¹⁹ *Ibid.*, 10.

је штету, а не постоје разлози за искључење одговорности, дужан ју је накнадити“. Тада би се штетнику могла приписати одговорност, штета би пала на његов терет, а оштећени би био доведен у још повољнији положај; штетник се није понашао *одговорно*, јер његово понашање није било *одговарајуће*. И професор Орлић закључује да се *„одговорност у грађанском праву лагано помјера од кривице схваћене потпуно субјективно до погрешке схваћене готово у објективном смислу*“. Професор Орлић даље истиче схватање професора Константиновића да је *„са овако схваћеном кривицом (in abstracto) непотребно истицати противправност као засебан услов одговорности*“.²⁰ Ипак, случајем искључења противправности који се традиционално означавају као нужна одбрана, стање нужде, отклањање штете од другог, дозвољена самопомоћ и пристанак оштећеног указују да се противправност не може у потпуности занемарити.

Поред тога, сугерише професор Орлић, чини се непотребним задржавање опште претпоставке о кривици у систему субјективне грађанске деликтне одговорности, јер ремети улогу процесног права односно процесног начела о терету доказивања који лежи на страни тужиоца. Заправо, предвиђа се заокрет у односу претпоставку кривице штетника садржану одредби члана 154 важећег Закона о облигационим односима („Ко проузрокује штету, дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице.“). Према овој важећој законској одредби, терет доказа је на штетнику, туженом, чиме се желио оснажити процесни положај оштећеног као тужиоца, што јесте противно општем правилу парничног поступка да тужилац доказује своје тврдње у парници. Сада се, у Преднацрту, предлаже враћање на систем доказане кривице за штету (члан 295, став 1: „Ко другоме проузрокује штету својом кривицом дужан је надокнадити.“). Овакав заокрет су системима доказивања кривице покушао се ублажити одредбом става 2, члана 295 Преднацрта, која предвиђа: „Претпоставља се обична непажња.“ Према одредби члана 299 Преднацрта, кривица постоји када се штетник није понашао како је требало по редовном току ствари а што се од разумног и пажљивог човјека основано могло очекивати у датим околностима. Ријеч је о покушају увођења мјешовитог стандарда, дијелом *in abstracto*, а дијелом и *in concreto*. Како истиче професор Орлић, ако је до сада у кривичном праву важила претпоставка невиности окривљеног, у грађанском праву је владала претпоставка кривице штетника, сада се, у Преднацрту, предлаже заокрет у правцу историјских извора грађанског права.²¹ Утисак је да би одредбу параграфа 31 Српског грађанског

²⁰ М. Орлић, 12.

²¹ Тако вид.: параграф 31 Српског грађанског законика: „Ко другоме штету причини, дужан је за то накнаду учинити.“

законика, наведено у фусноти, ваљало допунити и одредбом параграфа 1296 Аустријског грађанског законика,²² како би се у будућем грађанском законик у јасно видјело да се кривица не претпоставља. Искуства у примјени важећег закона о облигационим односима и судској пракси која се у његовој примјени развила, према примјерима које наводи професор Орлић у Есеју о кривици, показује да је, и код схватања кривице као психолошког појма уважавано начело по којем се кривица просуђује „*in abstracto*“, те да тиме није судска пракса поступала *contra legem*. Непажња није дефинисана одредбама важећег Закона о облигационим односима. Због тога поступање суда у тумачењу и примјени законских одредби није било ограничено дефиницијом. Непажња схваћена као одступање од пажње пажљивог човјека служила је као мјерило за судску праксу. Судови су и до сада били дужни да утврде да ли је штетник, према својим субјективним својствима и способности, могао да схвати домаћај своје радње и могућност да из тога проистекне штетна посљедица и немогућност избјегавања наступање штете.

Преднацрт ГЗРС не напушта пропис који одређује неодговорна лица.²³ Лице неће одговарати за штету, мада је штету проузроковано и може му се приписати због болесног стања свога душевног здравља односно поремећене моћи расуђивања или незрелог ума. Из одредаба о неодговорности лица за штету указује се друга страна кривице из које је видљиво да се кривица тражи у психичком стању штетника. У овим одредбама Закон и не говори о кривици него о одговорности.

Преднацрт ГЗРС, истини за вољу, не напушта ни степене кривице, тј. намјеру и непажњу. Њих налазимо у одредби о снижењу накнаде штете.²⁴ Може се закључити да Преднацрт као основ одговорности задржава најблажи степен кривице дефинисан као небрижљивост или *culpa levis in abstracto*.

5. ОСТАЛЕ МОДИФИКАЦИЈЕ ПОЈМОВА И ИНСТИТУТА ПРОУЗРКОВАНЕ ШТЕТЕ КАО ИЗВОРА ОБЛИГАЦИЈЕ У ПРЕДНАЦРТУ ГЗРС

Одредбом члана 168 Преднацрта ГЗРС у постојећу дефиницију имовинске и неимовинске штете из члана 155 ЗОО интерполирана је и „повреда зајамчених права личности“. Појам „зајамчена права личности“ дефинисаће се, како то редактори Преднацрта наговјештавају, у Општем дијелу грађанског законика.

²² „Када је двојба, узима се да се штета догодила без туђе кривице.“

²³ Члан 172 Преднацрта ГЗРС – члан 15 ЗОО.

²⁴ Члан 216 Преднацрта ГЗРС – члан 191 ЗОО.

Као алтернатива овој дефиницији штете понуђена је допуна постојеће дефиниције са додатком да штета настаје и *„повредом сваког законитог интереса као и повредом права личности: слободе, части, угледа, стида, личног и породичног мира и других личних добара...“* Ова понуђена алтернатива је преузета из одредби члана 124 Скице.

Одредбом члана 187, став 1 Преднацрта ГЗРС понуђена је дефиниција опасне ствари преузета из одредбе члана 136, став 1 Скице, док је ставом 1 Преднацрта ГЗРС дефинисана опасна дјелатност као дјелатност која представља повећану опасност штете за околину.

Ново је рјешење из Преднацрта ГЗРС којим се успоставља одговорност органа правног лица за штету коју својим незаконитим радом проузрокује трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција.²⁵ Идентично је рјешење понуђено за одговорност државе по којем органи правног лица и имаоци јавних овлашћења одговарају за штете према трећим лицима.²⁶

Може се поставити питање прагматичности оваквих рјешења и њихове корисности за оштећеног с обзиром на ограничене фискалне могућности органа правног лица за сношење овакве одговорности. Повољније рјешење би било одговорност везати за правно лице, а регресну одговорност за орган правног лица.

Одговорност произвођача ствари са недостатком је објективизирана јер одговорност произвођача ће постојати независно од тога да ли је знао за недостатак ствари коју ставља у промет. У осталом уређивање одговорности произвођача ствари са недостатком препушта се посебном пропису.

Одредбе о одговорности за штете од животиња, из одредбе члана 197 Преднацрта ГЗРС преузете су из одредбе члана 142 Скице, као и одредбе о одговорности за штету од грађевина.

Нова је одредба члана 208 Преднацрта ГЗРС, о професионалној одговорности лекара и другог медицинског особља, као подврсте стручњачке непажње за лекарске грешке или пропусте.

Значајно за развој судске праксе је интерполирање одредбе члана 151 Скице у члан 210 Преднацрта ГЗРС, о одређивању висине накнаде штете по правичности, када се висина штете не може поуздано утврдити.

Код питања деспјелости обавезе накнаде штете редактори Преднацрта ГЗРС су уочили недостатке постојећих рјешења о деспјелости обавезе накнаде штете у тренутку настанка штете. Због тога редактори предлажу брисање члана 186 ЗОО (члана 211 Преднацрта ГЗРС) или

²⁵ Члан 185 Преднацрта ГЗРС изведен из одредбе члана 172 ЗОО измијењеним новим ставом 2.

²⁶ Члан 186 Преднацрта ГЗРС.

ново рјешење које би раздвојило вријеме доспјелости различито зависности од тога да ли се ради о имовинској или неимовинској штети. Једна од алтернатива, коју сматрамо прихватљивом, утврђује да је обавеза за накнаду штете доспјела од часа постављања документованог захтјева за накнаду штете. Ово би требало да вријеме доспјелости веже за час достављања документованог захтјева одговорном лицу. Ово рјешење сматрамо оправданим, јер би допринијело спрјечавању затезања исплате накнаде штете од стране дужника те накнаде, јер би дужник могао да се упозна са захтјевом, да га оцијени основаним и изврши исплату на вријеме како би избјегао непотребно зарачунавање затезних камата, које би текле од наведеног рока доспјелости.

Објављивање пресуде или исправке и сатисфакција (члан 224 Преднацрта ГЗРС) је одредба преузета из члана 161. Скице која омогућава ефикасну кумулацију санкција; када постоје оправдани разлози који се састоје у „тежини кривице“ као оправдања за новчану сатисфакцију. Као алтернатива предлаже се задржавање одредаба чл. 199 и 200 ЗОО – објављивање пресуде или исправке и доношење декларативне пресуде о повреди зајамчених права личности и правичне новчане накнаде нематеријалне штете. Сматрамо да се алтернатива може прихватити, ако се брише одредба става 2 члан 200 ЗОО (члан 225 Преднацрта ГЗРС).

Прихватљива је и одредба члана 226 Преднацрта ГЗРС која омогућава правичну накнаду штете због повреде угледа и других вриједности примјерених субјективитету правног лица.

Поред тога, сматрамо да је прихватљива алтернатива из члана 230 Преднацрта ГЗРС (члан 204 ЗОО) према којој потраживање накнаде неимовинске штете прелази на насљеднике и може бити предмет уступања, пребијања и принудног извршења и када није признато правоснажном судском одлуком или писменим споразумом.

6. ЗАКЉУЧАК

Сигурни смо да и остали дијелови Преднацрта Књиге друге ГЗРС заслужују сваку пажњу и коментаре, али смо ограничени насловом и намјером коментарисања која је у овом раду посебно усмјерена на проузроковање и накнаду штете.

Запажамо да су редактори ГЗРС избјегли преузимање директива Европске уније које, по академику Слободану Перовићу, садрже капиталне прописе у односу на принципијелни значај „облигационог законика као кодификаторског акта, трајног извора облигационог права и споменика културе једног времена који не треба да буде подложен честим измјенама ситних капилара тржишне размјене робе и услуга, што

је домен смјерница и упутстава или налога подзаконских аката који се брже и ефикасније прилагођавају динамици тржишних односа“.²⁷ У погледу односа према новим уговорима аутономног привредног права у текст Преднацрта уврштене су одредбе о: франшизингу, факторингу, форфетингу, уговору о дистрибуцији и уговору о лизингу, како би правничка јавност оцијенила цјелосходност оваквог проширивања законског текста с обзиром на то да се ради о пословима чије законско регулисање, према образложеним ставовима, подлијеже могућности различитог поступања, односно регулисања посебним прописима.²⁸

Општи је закључак да је кодификаторски посао редакција повела са примјереном пажњом, одговорношћу и мјером с обзиром на природу односа који се уређују у новонасталим друштвеним условима.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Вујаклија, Милан, *Лексикон страних речи и израза*, Просвјета, Београд 1954;
2. Кошутић, Будимир, *Увод у велике правне системе данашњице*, ЈПСЛ СРЈ, Београд 2002;
3. Лукић, Д. Радомир, *Методологија права*, САНУ, Београд 1977;
4. Орлић, Миодраг, *Есеј о кривици*, Београд – децембар 2008 (шапирографисано)
5. Перовић, Слободан, „Стручно мишљење о Нацрту Закона о облигационим односима РС/ФБиХ, књ. II, ‘Поједини уговорни облигациони односи са стањем 20.01.2003’“, *Српска правна мисао* 1-4/2003;
6. Stojčević, Dragomir, Romac, Ante, *Dicta et regulae iuris*, Savremena administracija, Beograd 1984.

Правни акти

1. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије;
2. Српски грађански законик;
3. Закон о облигационим односима.

²⁷ С. Перовић, „Стручно мишљење о Нацрту Закона о облигационим односима РС/ФБиХ, књ. II, Поједини уговорни облигациони односи са стањем 20.01.2003’“, *Српска правна мисао* 1-4/2003, 92.

²⁸ *Ibid.*

Full Professor Branko Morait, LL.D.

Faculty of Law, University of East Sarajevo

PRELIMINARY DRAFT OF THE CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Summary

The paper analyzes provisions from the second book of preliminary draft of the Civil Code of Republic of Serbia on obligations. We have devoted special attention to the institute of liability for causing damage, the violation of the rights guaranteed by the personality and justice as a measure for awarding non-pecuniary damages.

Key words: *Codification; Injustice; Causing damage.*